

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**ZDROJE AUTORITY VYSOKOŠKOLSKÉHO UČITELE V RÁMCI
PROCESU EDUKACE**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Václav Šnorek

Autor: Petra Polášková

2011

ABSTRAKT

The theme of this Bachelor thesis is "The Sources of University Teacher's Authority within the Education process."

The Bachelor thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part deals with an analysis of the issue of source of university teacher's authority within education process. In the practical part a quantitative questionnaire survey was undertaken. The questionnaires were distributed among the students of the University of South Bohemia in České Budějovice.

Prior to processing of the research two goals were chosen. The first goal of the research of this Bachelor thesis was to identify and analyse differences in assessment of the teacher's authority from university students' point of view. The second goal was to describe the key sources of the university teacher's authority.

To achieve the objects set two hypotheses were established. The first hypothesis assumed that students are able to reflect their relation to teachers as well as the issue of their authority. This hypothesis was confirmed. In the questionnaire survey respondents answered the questions in their own opinions and experiences. The second hypothesis, which supposed that students consider the teacher's authority at school as important, was also confirmed. The survey showed that in respondents' opinions the teacher's authority at school is still of great importance, even though the authority is, unfortunately, disappearing out of schools.

Of the basis on the results discovered this work can be used as a supplementary material suitable for training of future university teachers or as a feedback mechanism for the current teachers.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to - v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované

Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 6.5.2011

.....
podpis studenta

OBSAH

ÚVOD	7
1. SOUČASNÝ STAV	8
1.1. Autorita	8
1.1.1. Klasifikace typů autority a kritéria členění	9
1.1.1.1. Autorita přirozená a získaná	9
1.1.1.2. Autorita osobní, poziční a funkční	9
1.1.1.3. Autorita formální a neformální	10
1.1.1.4. Autorita skutečná a zdánlivá	10
1.1.1.5. Autorita statutární, charismatická, odborná a morální	10
1.1.2. Globální autorita	10
1.1.3. Zdroje autority a jejich charakteristika	11
1.1.4. Autoritářství	16
1.1.5. Hodnotová orientace	16
1.1.6. Sociální role	17
1.1.7. Status	18
1.1.8. Pozice	18
1.1.9. Moc	18
1.1.10. Motivace	19
1.2. Pedagogicko-psychologické aspekty na vysoké škole	19
1.2.1. Vysokoškolská výchova	20
1.2.1.1. Vzdělávání na vysoké škole	20
1.2.1.2. Psychologická charakteristika vývoje osobnosti v době vysokoškolského studia	21
1.2.1.3. Pedagogické působení vysokoškolského učitele – činnost vysokoškolského učitele	22
1.2.1.3.1. Psychologické zvláštnosti pedagogické činnosti vysokoškolského učitele..	24
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	25
2.1. Cíl práce	25

2.2. Hypotézy	25
3. METODIKA	26
3.1. Metodika výzkumu	26
3.2. Charakteristika zkoumaného vzorku	26
4. VÝSLEDKY	27
5. DISKUZE	37
6. ZÁVĚR	41
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	42
8. KLÍČOVÁ SLOVA	45
9. PŘÍLOHY	46

Motto:

„Učit znamená vést od věci známé k neznámé, a vést znamená činnost mírnou a ne násilnou, plnou lásky a nikoli nenávisti. Když totiž někoho chci vést, nehoním ho, nestrkám ho, neválím s ním po zemi a necloumám jím, nýbrž vezmu ho jemně za ruku a jdu s ním nebo na volné cestě kráčím před ním a lákám ho, aby šel za mnou.“

J. A. Komenský

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce jsou „Zdroje autority vysokoškolského učitele v rámci procesu edukace.“

S autoritou se setkáváme již od útlého věku. Prvotní autoritou se pro nás stávají rodiče a následně učitelé. Osoby s přirozenou autoritou vnímáme jako zkušené, sebevědomé jedince, které ctíme, uznáváme a chováme k nim respekt. Předávají nám nové znalosti a dovednosti, mohou nás do budoucna značně ovlivnit, pro některé z nás se stanou dokonce vzorem. Získání si autority vnímám jako předpoklad pro úspěšné vykonávání učitelského povolání. Autorita není tématem běžných diskuzí. Její přítomnost si studenti uvědomují, ale bohužel už tak moc o ní nemluví. A to je dle mého názoru škoda. Myslím si, že jako téma je natolik zajímavé, že si zasloužilo více pozornosti a proto jsem si ho také zvolila. Doufám, že nás přivede k hlubšímu zamyšlení.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. Teoretická část, která se zabývá rozbořem dané problematiky zdrojů autority vysokoškolského učitele v rámci procesu edukace, je rozdělena na dva okruhy. V prvním okruhu jsou objasněny různé formy autority, jejich zdroje a další pojmy s autoritou související. Druhý okruh je věnován vzdělávání na vysoké škole, vztahu mezi vysokoškolským učitelem a studentem. V praktické části bylo provedeno kvantitativní dotazníkové šetření. Dotazníky byly rozdány studentům Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Před zpracováním výzkumu byly zvoleny dva cíle. Prvním cílem bylo zjistit a analyzovat rozdíly hodnocení autority učitelů ze strany vysokoškolských studentů. Druhým cílem bylo popsat klíčové zdroje autority vysokoškolského učitele.

Na základě zjištěných výsledků je možné tuto práci využít jako vhodný doplňující materiál týkající se výuky budoucích vysokoškolských učitelů nebo jako určitá zpětná vazba pro stávající učitele.

1. SOUČASNÝ STAV

Autorita představuje významný psychosociální fenomén vstupující do procesu edukace. Lze rozlišit různé formy autority. Jednotlivé formy autority zpravidla reflektují zdroje autority. Pedagogičtí pracovníci a psychologové poukazují na změny vnímání autority učitele ze strany žáků a studentů.

1.1. Autorita

Z hlediska etymologie pojmu „autorita“ zjistíme, že latinské „auctoritas“ znamená „podporu, záruku, jistotu, spolehlivost, hodnověrnost“ i mnohé další pozitivní významy. Příbuzné slovo „auctor“ představuje „napomahatele, podpůrce, vzor, příklad či předchůdce“. Základ obou slov – auto – vyjadřuje slovesa „podporovati ve vzrůstu, zvětšovat, rozmnožovat, zvelebovat, obohatit, obdařit“. Společenská realita a historický vývoj však mnohdy nedbají etymologie, posunují i mění obsahové významy (pojetí autority mimo jiné ovlivnily sociologické a politologické studie o vztahu autority a moci, autority a vlády, autority a sociálního tlaku). Představa, že autorita se přičí svobodě a demokracii, vznikla neoprávněným ztotožněním moci a autority či redukcí moci pouze na násilí a potlačení. K aspektům moci však patří nejen násilí potlačení, ale i integrativní a řídicí funkce, převaha a vliv, vůdcovství a loajalita, konsenzus a spolupráce, prestiž a autorita (8).

Autoritou obvykle míníme jednu z uvedených věcí:

- všeobecně či lokálně uznávanou vážnost, vliv, úctu, obdiv, respekt,
- obecně uznávaného odborníka, vlivného činitele,
- mocnou instituci, úřad a související entity (stát, věda, státní symboly, právo a zákon, policii aj.) (29).

Mezi nejčastěji uváděná synonyma pojmu autorita patří:

- Vliv
- Dominance
- Řízení
- Kompetence (29).

1.1.1. Klasifikace typů autority a kritéria členění

Genetické kritérium:

- Autorita přirozená (vrozená dispozice)
- Autorita získaná (naučená, osvojená)

Sociální kritérium:

- Dle sociálního statutu
 - autorita osobní
 - poziční
 - funkční
- Dle prestiže
 - formální
 - neformální
- Dle důsledků chování sociálního okolí
 - skutečná
 - zdánlivá

Hledisko nositele ve vývoji dějinném:

- Autorita rodičovská, autorita silnějších, autorita starších, autorita panovníků, autorita náboženská, autorita úřední, autorita vědecká atd. (29).

1.1.1.1. Autorita přirozená a získaná

- Autorita přirozená – vyplývá z vrozených osobnostních rysů či z profesních dovedností nositele, může být umocněna i temperamentovými dispozicemi.
- Autorita získaná – podílí se na ni výchova a individuální cílevědomé úsilí, zakládá se na schopnosti osvojené v průběhu života jedince. Čerpá a staví na přirozené autoritě, někdy ji kultivuje, jindy upravuje nebo omezuje (29).

1.1.1.2. Autorita osobní, poziční a funkční

- Autorita osobní – představuje přirozený vliv pramenící z individuálních vlastností, schopností a dovedností jedince, z jeho osobního vkladu do sociální situace.
- Autorita poziční – znamená míru vlivu, kterou jednatel získává díky svému postavení v systému organizace. Jde o oficiálně a úředně předaný stupeň vlivu.

- Autorita funkční – představuje vliv vyplývající z očekávaného splnění úkolu, z kvality výkonu v určité roli či funkci (29).

1.1.1.3. Autorita formální a neformální

- Autorita formální – je mírou vlivu, který plyne z postavení a jemu odpovídající činnosti v organizační hierarchii instituce či podniku, a to bez ohledu na konkrétního jedince a jeho osobnostní vlastnosti.
- Autorita neformální – je založená na lidských a odborných charakteristikách jedince, který má na ostatní přirozený a přímý vliv (29).

1.1.1.4. Autorita skutečná a zdánlivá

- Autorita skutečná – spočívá v tom, že podřízení respektují stanovenou strategii, projevují vstřícnost k pokynům, aktivita skupin se vyznačuje trvalostí a soudržností i v krizových situacích.
- Autorita zdánlivá – ve skupině existují projevy nedůvěry podřízených, neochota ke spolupráci. Přes existenci symbolů uznání nemá nositel autority v náročné situaci u spolupracovníků oporu (29).

Poslední, v jistém smyslu shrnující členění specifikuje různé typy osobního vkladu.

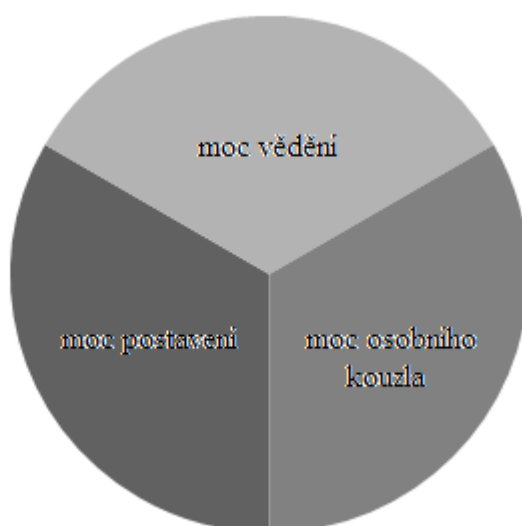
1.1.1.5. Autorita statutární, charismatická, odborná a morální

- Statutární autorita – bývá ztotožňována s formální či poziční autoritou.
- Charismatická autorita – vyplývá z osobnosti, její sílu ovlivňuje vyzařovaná energie, zdravé sebevědomí, komunikativní dovednosti, laskavost i takt.
- Odborná autorita – získává se profesními znalostmi a dovednostmi.
- Morální autorita – rozvíjíme ji poctivým a odpovědným vztahem k sobě, k druhým lidem a ke světu (29).

1.1.2. Globální autorita

Tento pohled na různé typy a vymezení autority je pro nás velmi užitečný, protože při jednání o autoritě učitele a o funkci autority ve vyučování, v práci učitele se žáky, se

lze setkat se všemi těmito polohami autority a každá z nich má v práci školy určitý smysl. Problémem pro každého z nás je nacházet míru vztahů mezi jednotlivými druhy autorit při jejich použití v konkrétních situacích – v profesním i osobním životě. Výzvou z hlediska pedagogické teorie i praxe se stává důraz na propojenost a vyváženost mezi používáním statutární, odborné a osobní autority v podmínkách školy a rodiny. Někdo pro nás znamená větší autoritu odbornou, jiného si více vážíme na základě osobnostní charakteristiky a morálních vlastností, dalšího respektujeme z titulu jeho statutární autority. Vhodná kombinace všech druhů autority, i když z hlediska použití situačně a časově podmíněná, bývá shrnována pod komplexním pojmem globální autorita (8).

Obr. 1: Globální autorita a její tři zdroje

1.1.3. Zdroje autority a jejich charakteristika

Z předchozího členění vyplývá, že jedním z hlavních zdrojů vlivu na druhé jsou určité osobnostní kvality (29).

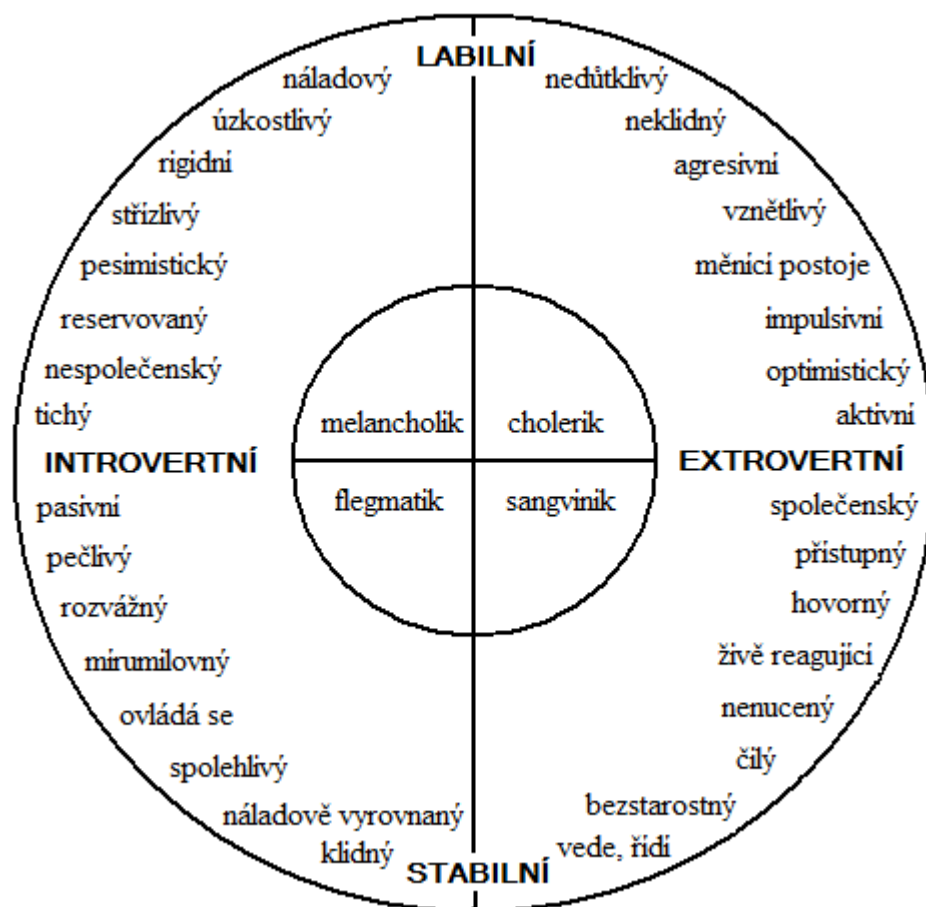
Termínem osobnost většinou označujeme souhrn psychických rysů příznačných pro daného člověka, tvořících organizovaný celek a projevujících se v jeho jednání. Osobnost je spojena se společenskou významností jedince, na jejím utváření se uplatňuje širší vliv kultury a společnosti (29).

Psychologické poznatky o osobnosti bývají členěny do následujících velkých celků:

- Struktura osobnosti (jednotlivé osobnostní rysy a jejich uspořádání)
- Dynamika osobnosti (formování, vnitřní dění)
- Vývoj osobnosti (zvláštnosti jednotlivých věkových období v životě člověka) (29).

Každá osobnost se vyznačuje jistými vlastnostmi, které má společné s jinými lidmi. Nazýváme je obecnými (společnými) rysy. Rysům zvláštním říkáme individuální (jedinečné). Osobnost jako celek je vytvářena jednotou obecných a individuálních charakteristik, které tvoří její celkovou strukturu (často jsou jako složky struktury uváděny: potřeby, zájmy, sklony, schopnosti, vlohy, nadání, temperament a charakter člověka) (29).

Aby mohla být „pohodlně“ vystižena rozmanitost nesčetných jednotlivých povah, nabízí se odedávna známá cesta – rozřadit osobnosti na typy. Typem se rozumí skupina osob s určitou společnou psychickou vlastností, která se od jiných skupin kvalitativně (obsahově) liší (29).

Obr. 2: Model osobnosti

Již koncem starověku byli lidé rozdělováni do čtyř skupin podle svého temperamentu (sangvinik, flegmatik, cholerik, melancholik). Počátkem 20. století vznikla dělení jiná, například na lidi obrácené do nitra (introverty) a na lidi obrácené navenek (extroverty). Někteří lidé rádi řídí, prosazují se, jiní se spíše podřizují. Další mají matematické nadání, zatímco jiní je nemají, jedni jsou vytrvalí, jiným vytrvalost chybí. Takových dělení lze vymezit mnoho. Ukázalo se však, že je těžké rozdělovat lidi do jednoznačně platných typů a že typologie jsou příliš hrubým prostředkem k vystižení lidské rozmanitosti. Mnoho osob nepatří k vyhraněným typům, a proto je potřebné zavádět typy přechodné a smíšené. Velmi často je to, čemu se říká typ, pouze krajním případem nějaké psychické vlastnosti (29).

Autoritou se často stává jedinec s vnitřní stabilitou osobnosti. Tedy takový, který si zachová dlouhodobě chladnou hlavu, nadhled a schopnost reagovat na konkrétní situaci. Reakce takového člověka jsou si podobné a druzí dobře rozumějí jeho jednání. V jeho chování se můžeme setkat s důsledností, vytrvalostí, flexibilitou. Stabilitu je nutné odlišit od rigidity, pro níž je charakteristické úzkostné lpění na pravidlech (29).

Co autoritu oslabuje:

- Neznalost
- Nedůslednost
- Nespravedlnost
- Nadměrná suverenita
- Nečestné jednání
- Nerozhodnost
- Nedodržení slibů
- Nevyrovnanost
- Nízké sebevědomí
- Nadřazenost
- Nejistota
- Manipulativní chování, hrozby aj. (29).

Co pomáhá přirozenou autoritu rozvíjet:

- Vysoká profesionální a odborná úroveň
- Umění vedení a řízení týmu
- Dovednost komunikovat a kooperovat se skupinou
- Dovednost předcházet konfliktům a řešit je
- Umění kombinovat velkorysost, humor, přísnost a důslednost
- Dovednost zvládat své citové vazby (vazbu k sobě i k ostatním)
- Umění sdělovat pochvalu i kritiku
- Celkový přirozený image kultivovaného chování

- Odolnost vůči stresu (29).

Základ učitelovy autority podle studentů (srovnáno do pořadí od nejvýznamnější položky k méně důležitým)

1. Mravní síla a pevnost charakteru
2. Pedagogické a didaktické dovednosti
3. Vědomosti a odborné znalosti
4. Důslednost jednání
5. Partnerský vztah ke studentům
6. Společenský status
7. Pozice v hierarchii školy
8. Role učitele v instituci zvané škola (27).

Žebříček vlastností, které podle studentů spoluvytvářejí autoritu učitele (srovnáno do pořadí od 1 - nejčtetnější výskyt ze všech odevzdaných dotazníků)

1. Znalosti
2. Důslednost
3. Inteligence
4. Charakter
5. Pedagogické dovednosti
6. Spravedlnost
7. Přísnost
8. Vztah ke studentům
9. Chování, jednání
10. Komunikace
11. Smysl pro humor
12. Vyrovnanost
13. Respekt
14. Přímost
15. Charisma (27).

Žebříček vlastností, které podle studentů oslabují autoritu učitele (srovnáno do pořadí od 1 - nejčtenější výskyt ze všech odevzdaných dotazníků)

1. Neznalosti
2. Hloupost
3. Nedůslednost
4. Nadřazenost
5. Nezájem, lhostejnost
6. Kamarádíčkování
7. Mírnost, plachost
8. Špatný pedagog
9. Afektovanost, emoce
10. Agresivita, nepřátelství
11. Náladovost
12. Povolnost
13. Nerozhodnost
14. Nespravedlnost
15. Vzhled
16. Arogance
17. Mladý věk (27).

1.1.4. Autoritářství

Důležité je rozlišovat autoritu od **autoritářství**. Autoritářská osobnost se vyznačuje podrobením a poslušností vůči nadřízeným a naopak pohrdáním a agresí vůči těm, jež takový člověk pokládá za méněcenné. Má sklony k předsudkům vůči mnoha jiným skupinám a zdá se, že vzniká v domácím prostředí vyznačujícím se rigidně moralistickou kázní. Autoritářem je zpravidla ten, jemuž se nedaří být autoritou (29).

1.1.5. Hodnotová orientace

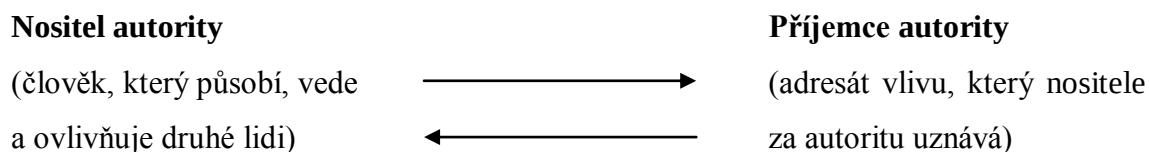
Z psychologického hlediska s autoritou velice úzce souvisí hodnotová orientace. Lze ji chápat jako soubor hodnot, kterým člověk dává přednost a snaží se o jejich naplnění.

Vztah k hodnotám vytváří základní přehled jedince v životě a v sociální skutečnosti. Na utváření hodnotové orientace má značný vliv výchova (sociální učení), sociální zkušenost člověka (prostředí, které nás obklopuje) a hierarchie hodnot společnosti, v níž žijeme. Stojí za zmínku, že v popředí hodnotového systému jedinců, kteří jsou považováni za autoritu, nacházíme výrazný zájem o druhé (29).

1.1.6. Sociální role

V sociálním kontextu může být autorita interpretována jako „hra sociálních rolí“, kdy jednu část vztahu tvoří role „vedoucí“ a druhou role „následující“ (například vedoucí a podřízený, rodič a dítě, učitel a žák). Obě sociální role se vzájemně dotvářejí, doladují, jsou komplementární, ovšem asymetrické (nelze je ztotožňovat). V konečném důsledku je nezbytné respektovat specifiku sociálních rolí a kompetenční pravomoci z těchto rolí vyplývající. Sociální vztah mezi jedinci je tedy vazbou alespoň mezi dvěma lidmi (29).

V našem případě to jsou:

Uvažujeme-li o autoritě jako o vzájemném vztahu mezi jejím nositelem a příjemcem je nutno si uvědomit dva základní aspekty:

- Aspekt relativnosti – jedinec získává autoritu v určitém časovém období, vůči svému sociálnímu okolí, vůči určitým lidem, konkrétním skupinám (například na svém pracovišti, v rodině, v zájmové skupině). Nemusí mít stejnou „míru autority“ v různých směrech svého působení a v různých sociálních skupinách (30).
- Aspekt asymetrickosti – nositel autority působí na ostatní lidi ve svém okolí rozhodujícím, převažujícím vlivem. Vytváří vztah nadřízenosti a podřízenosti, vztah vedení a následování. Asymetrickost vztahu může pramenit z formální pozice nositele autority, ale také z jeho neformálního postavení, případně

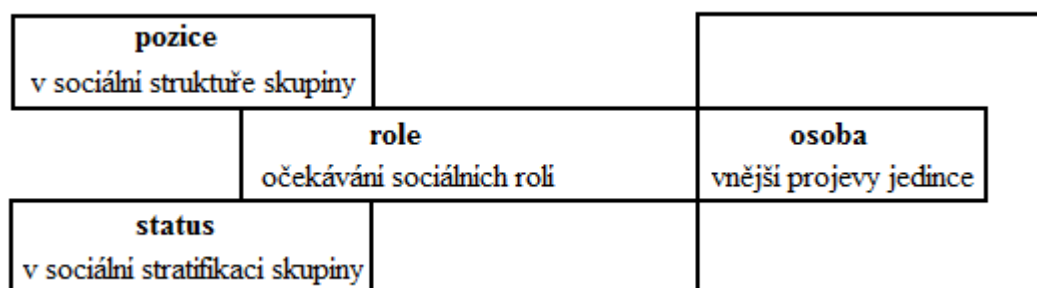
z kombinace obojího. Příjemce vlivu podmiňuje existenci autority tím, že vliv nositele autority uznává, respektuje a přijímá (30).

1.1.7. Status

Status můžeme vnímat v dvojím smyslu. Jednak je to kredit či postavení. Naším potřebám bude ovšem bližší druhý pohled, totiž status ve smyslu pozice vůči ostatním aktérům. Učitelova pozice vůči žákům je dána jeho příslušností do kategorie učitelů, nebo lépe řečeno tím, jak je tato kategorie vnímána. Sociální role je úzce spojená s jednotkou předchozí: role je chování očekávané okolím od držitele statusu. Role je snad nejvýraznějším nástrojem propojení chování jedince a společnosti. Je tedy na místě sumarizovat očekávání tzv. udělovatelů, tedy osob vyjadřujících tato očekávání (14).

1.1.8. Pozice

Pozice vyjadřuje místo, které jedinec zaujímá v malé skupině z hlediska své oblíbenosti, aktivity a dalších hledisek (13).

Obr. 3: Vztahy mezi pojmy osobnost, osoba, role, status a pozice (podle J. Szmátka, 1989)

1.1.9. Moc

Kdo má autoritu, má i moc, avšak ne každý, kdo má možnost přinutit druhé mocenskou cestou, má také autoritu. Dosažení cílů v různých činnostech vyžaduje porozumění podstatě moci, která spočívá ve schopnosti účinného zasahování do činností

jiných a v možnosti jejich ovládní. Zakládá se na určitých předpokladech, jako je síla, schopnosti a možnosti realizovat sankce apod. (29).

Moc nad ostatními může mít tyto zdroje:

- Moc donucovací – nutí lidí k určitému chování různými donucovacími prostředky.
- Moc expertní – je dána především znalostmi a odborností určitého jedince, čímž si tento jedinec vymíní určité pravomoci vůči jiným.
- Moc informační – je definována privilegiem množství informací, které má jedinec navíc vůči ostatním.
- Moc legitimní – přichází s pozicí v organizaci, podle oficiální role, kterou jedinec v systému zastává.
- Moc přenesená – znamená pravomoc svěřenou jiné osobě.
- Moc vztahová – má podobu úcty, obdivu, náklonnosti či sympatií vyvolaných „kouzlem osobnosti“ a dalšími vlastnostmi jedince (29).

1.1.10. Motivace

Motivací rozumíme zdroj aktivity. V literatuře se setkáváme s tím, že motivace se obvykle rozděluje na vnější a nitřní (23).

- Vnější motivace je v porovnání s následující méně účinná. V zásadě se jedná o to, že jedinec je na základě vnějších podmínek nucen se určitou činností zabývat (23).
- Vnitřní motivace znamená, že jedincova pohnutka vykonávat určitou konkrétní činnost vychází z jeho vlastní vůle. Přitom se uplatňují jeho empyrie, hodnotový systém, zájmy, aspirace, znalosti, vědomosti, dovednosti, cíle, emocionalita aj. (23).

1.2. Pedagogicko-psychologické aspekty na vysoké škole

Cílem vysokoškolského vzdělání, které nelze přesně vydělit od výchovy uskutečňované na vysoké škole, je svobodný rozvoj osobnosti studenta v oblasti jeho

profesionálních schopností a dovedností, které jsou nutné pro výkon povolání v oboru jeho studia (23).

Smyslem vysokoškolského studia není jen určitá suma vědomostí, dovedností a návyků, které jsou nutné pro výkon povolání v daném oboru, ale i získání kladného vztahu ke studovanému oboru. Neméně významné je rovněž osvojení si etických norem, které souvisejí s výkonem povolání příslušného odborníka (23).

1.2.1. Vysokoškolská výchova

Výchovou studentů se rozumí ovlivňování jejich psychiky a činnosti za účelem vytvoření takových osobnostních změn, aby se mohl student po ukončení svého studia věnovat výkonu studovaného oboru. Jedná se například o formování představ o profesionální využitelnosti, o zvnitřnění etických pravidel nutných pro výkon zaměstnání apod. Velký význam ve vývoji studenta má formování ideálů, které u studenta představují spojení jeho obecných životních a občanských ideálů se zvláštními ideály profesního rozvoje v příslušném zaměstnání tak, aby dosáhl osobní spokojenosti a zralosti (23).

1.2.1.1. Vzdělávání na vysoké škole

Vzdělávání, resp. výuka studentů je zpravidla pojímána jako ovlivňování jejich duševna (psychiky) a činnosti s cílem vybavit je vědomostmi, dovednostmi a návyky, které jsou nutné pro teoretické osvojení si studovaného oboru a pro jeho praktickou aplikaci (23).

Vzdělávání, resp. výchovu na vysoké škole chápeme jako společnou činnost učitelů a studentů. Výsledky této činnosti závisí jak na učitelích, tak na jejich studentech (23).

Z uvedeného je zřejmé, že mezi výukou a výchovou na vysoké škole existuje určitá jednota, protože jak výuka, tak i výchova ovlivňují formování osobnosti studenta. Současně však dochází i k ovlivňování osobnosti vysokoškolského učitele (zkušenosti, zpětná vazba, kterou učitel získává od studentů, pedagogická a vědecká práce, změny osobnosti v důsledku skupinové dynamiky ve skupině vysokoškolských učitelů atd.).

Na proces vzdělávání, resp. výchovy na vysoké škole je možno se mimo jiné dívat jako na interakci dvou subjektů, a to (23).:

1. Učitele, který upřesňuje pedagogický cíl, volí cíli odpovídající formy (přednáška, seminář, cvičení, praxe, exkurze aj.) a metody výuky, prostředky výuky, způsoby ověřování znalostí, dovedností a návyků studentů, ovlivňuje činnost studentů atd.(23).
2. Studenta, který se v souladu s pedagogickým cílem vzdělává, prožívá určitý vztah k tomu, v čem je vzděláván, k obsahu i formám svého vzdělávání, což se projevuje v jeho potřebách, hodnotové orientaci, motivech a chování. Charakteristickým rysem vzdělávání a výchovy na vysoké škole je orientace studenta na budoucnost. Zde hraje rovněž důležitou roli jeho tvořivý potenciál (který se zpočátku projevuje jako reproduktivní), sebevzdělávání a soužití studenta v kolektivu svých spolužáků (23).

1.2.1.2. Psychologická charakteristika vývoje osobnosti v době vysokoškolského studia

Rychlost procesu učení a pevnost vědomostí, dovedností a návyků získaných v době vysokoškolského studia závisí na individuálních zvláštностech kognitivních procesů (vnímání, pozornost, paměť, myšlení) studenta, na jeho motivaci, některých osobnostních charakteristikách, příp. některých speciálních schopnostech (23).

K absolvování vysokoškolského studia je nutná silná motivace studenta, protože studium představuje poměrně silnou psychickou zátěž. V praxi se jedná o to, že student musí mít dostatečné stimuly a zájem osvojovat si vědomosti, dovednosti, resp. návyky, které jsou nutné k absolvování konkrétního studovaného oboru (23).

Motivace studenta je však velmi důležitá již v samotném průběhu studia, neboť je známo, že vysokoškolský student je do značné míry odkázán na sebevzdělávání. K tomu je zapotřebí silné motivace. Stejně tak je silná motivace důležitá pro sebevýchovu (etická pravidla při výkonu budoucího povolání, učení se kooperaci, budování si pozitivního vztahu k lidem aj.), jejichž cílem je na jedné straně

profesionální rozvoj a na straně druhé pozitivní a realistické vztahy ke světu, lidem v něm i k sobě (23).

S motivací ke studiu úzce souvisí i otázka osobních cílů a perspektiv. Jejich znalost vede u studentů k efektivnější organizaci samostudia a k dalšímu sebevzdělávání (23).

1.2.1.3. Pedagogické působení vysokoškolského učitele – činnost vysokoškolského učitele

Způsob, kterým vysokoškolský učitel studenty učí, resp. ovlivňuje, je jakýmsi souhrnem, který zejména tvoří:

- Výklad učiva
- Požadavky na studentovy znalosti, dovednosti, návyky, resp. schopnosti
- Metody hodnocení a kontroly studentových znalostí, dovedností a návyků, resp. schopností
- Vliv osobnosti učitele (23).

Vysokoškolský učitel je na rozdíl od středoškolského od svého studenta více vzdálen. Této skutečnosti nutně odpovídá i vzájemná interakce vysokoškolského učitele a jeho studenta. S uvedenou skutečností nutně souvisí i to, že vysokoškolský pedagog ovlivňuje studentovu činnost obtížněji než pedagog středoškolský. Přesto jsou vztahy mezi vysokoškolským učitelem a jeho studentem významné (23).

Tato skutečnost bývá často umocněna i tím, že vysokoškolský pedagog, který se více orientuje na vědeckou, tedy tvůrčí činnost než na činnost pedagogickou, může mít jisté obtíže ve své pedagogické činnosti. Přesto bylo řadou výzkumů potvrzeno, že vysokoškolský učitel věnující se rovněž vědecké činnosti se často v jejím důsledku mění v lepšího pedagoga (23).

Na základě podílu pedagogické a vědecké činnosti můžeme vysokoškolského učitele rozdělit do tří kategorií:

1. Jednota vynikajícího vědce a vynikajícího pedagoga (23).
2. Vynikající vědec, ale špatný pedagog, který nedokáže své studenty na přednáškách zaujmout, zpravidla proto, že mu studenti nemohou rozumět. Tento

učitel se uplatňuje zejména při individuální práci se studenty, kteří se hodně zajímají o jeho obor (23).

3. Dobrý pedagog, ale špatný vědec – kategorie představuje většinu vysokoškolských učitelů, kteří z nejrůznějších důvodů preferují svůj pedagogický úvazek před vědeckou a publikační činností. Je známo, že efektivnost pedagogické činnosti je ve svém souhrnu určována osobností vysokoškolského učitele (23).

V souvislosti se třemi uvedenými typy vysokoškolských učitelů je možno se zajímat o to, čeho si cení na svých učitelích jejich studenti. Je možno uvést, že autoritu vysokoškolského učitele z pohledu studentů tvoří:

1. Erudice
2. Schopnost srozumitelně vykládat látku
3. Celková kulturní úroveň
4. Principiálnost (23).

Absolventi vysokých škol kladou důraz na hlubokou znalost disciplíny, vysokou kulturnost a erudici. Rovněž zdůrazňují kladný vztah ke studentům, k vlastní práci, dodržování etiky oboru, ale i morálních principů v každodenním životě (23).

Charakter vztahů vysokoškolský učitel – student je určován jak osobností studenta, tak i osobností vysokoškolského učitele. Na straně vysokoškolského učitele hraje mimo jiné velkou roli i to, jaké jsou jeho znalosti věkových a sociálně psychologických zvláštností studentů (23).

Je tedy zřejmé, že vysokoškolský učitel k tomu, aby byl ve výkonu svého povolání spokojen a k tomu, aby byl i svými studenty pozitivně vnímán, musí splňovat určité, a to nejen odborné, ale i osobnostní předpoklady. Takovými předpoklady např. jsou:

- Pedagogické a organizační schopnosti
- Rysy temperamentu, které odpovídají požadavkům kladeným na pedagogickou činnost
- Některé osobnostní vlastnosti, resp. charakterové vlastnosti (např. kreativita, dobré komunikační schopnosti, schopnost empatie, určitá velkorysost, schopnost

vnímat s určitým nadhledem, taktnost, důslednost, rozhodnost, spravedlnost, pocit odpovědnosti aj.)

- Dostatečná motivace a jí odpovídající aspirace (zájem o studovaný obor, potřeba vědecky pracovat v daném oboru, potřeba publikovat výsledky své práce, respektování etických pravidel oboru aj.)
- Adekvátní adaptace (přesné chápání svých povinností a práv, ale i přesné chápání povinností a práv studentů, jejich respektování a vyžadování jejich dodržování, jasné formulování svých požadavků směrem ke studentům, jasné sdělování úkolů svým studentům aj.) (23).

1.2.1.3.1. Psychologické zvláštnosti pedagogické činnosti vysokoškolského učitele

Povolání vysokoškolského učitele s sebou nese nejen zpřístupňování informací o studovaném oboru, vytváření vztahu studenta k tomuto oboru, etice práce, ale i vztahu k jeho alma mater. I když se na první pohled nemusí zdát tak markantní, jako tomu bývá na nižších stupních škol, je i vysokoškolský učitel člověkem, který do značné míry ovlivňuje osobnost svých studentů. Podílí se nejen na formování jejich (profesních) zájmů, kognitivních schopností s nimi souvisejících, ale i na formování jejich charakteru a utváření etických principů. Může tedy do značné míry ovlivnit životy svých studentů, případně jim dát jiný směr. Činí tak nejen svými vědomostmi, formami, jimiž je zpřístupňuje studentům, ale i svými dalšími osobnostními vlastnostmi, svou pedagogickou a vědeckou činností stejně jako svým chováním (23).

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1. Cíl práce

1. Zjistit a analyzovat rozdíly v hodnocení autority učitelů ze strany vysokoškolských studentů
2. Popsat klíčové zdroje autority vysokoškolského učitele

2.2. Hypotézy

Pro dosažení vytčených cílů byly stanoveny následující hypotézy:

H1 – Studenti jsou schopni reflektovat svůj vztah k učitelům i problematiku jejich autority

H2 – Studenti považují autoritu pedagoga ve škole za důležitou

3. METODIKA

3.1. Metodika výzkumu

Při realizaci kvantitativního výzkumu bylo použito dotazníkové šetření u studentů Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dotazník posloužil jako prostředek při získávání dat o problematice zdrojů autority vysokoškolského učitele v rámci procesu edukace.

Úvodní část dotazníku se skládá z oslovení a představení se respondentům, z vysvětlení důvodu výzkumu a z pokynů k vyplňování dotazníkového listu. Dotazník je zcela anonymní a dobrovolně vyplněn respondenty. Další část je zaměřena na problematiku zdrojů autority vysokoškolského učitele v rámci procesu edukace. Tento dotazník obsahuje 11 otázek. Byly použity otázky otevřené, uzavřené. Ve vybraných otázkách byla použita projektivní metoda nedokončených vět.

Získaná data jsou vyhodnocena v celých číslech a v procentech. Výsledky výzkumu, které byly zjištěny pomocí dotazníkového šetření, jsou znázorněny v tabulkách a grafech, které byly zpracovány v programu Microsoft Excel a Microsoft Office Word.

3.2. Charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkum probíhal na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. V rámci výzkumu jsem oslovila 150 respondentů. Jednalo se o studenty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Realizace výzkumu byla uskutečněna v březnu 2011 rozdělením dotazníků respondentům přímo do jejich rukou. Po vyplnění byly všechny dotazníky vybrány nazpět.

Během výzkumu bylo rozdáno celkem 150 dotazníků. Ze 150 dotazníků bylo neúplně nebo chybně vyplněno 24 dotazníků. Konečný cílový soubor tvořilo 126 dotazníkových listů. To je tedy 84% návratnost z celkového počtu rozdaných dotazníků.

4. VÝSLEDKY

Níže uvedené tabulky a grafy znázorňují odpovědi respondentů.

Tabulka 1: Autorita

Pořadí	Autorita	Četnost
1.	respekt	36
2.	moc	24
3.	vůdce	13
4.	úcta	12
5.	uznávání	10
6. – 7.	odborník	9
6. – 7.	vzdělanost	9
8.	inteligence	7
9. – 12.	rodiče	4
9. – 12.	nadřazenost	4
9. – 12.	osobnost	4
9. – 12.	dominance	4
13. – 14.	postavení	3
13. – 14.	zkušenosti	3
15.	učitel	2

Zdroj: Vlastní výzkum

V této otevřené otázce se 126 respondentů vyjadřovalo k tomu, co je napadne, když se řekne slovo „autorita“. 36 respondentů se shodlo na slově respekt. 24 respondentů napsalo moc, 13 respondentů vůdce, 12 respondentů úcta, 10 respondentů uznávání. Odborník i vzdělanost odpovědělo 9 respondentů. 7 respondentů do dotazníku vyplnilo inteligence, 4 respondenti rodiče, stejně tak i nadřazenost, osobnost

a dominanci. 3 respondenti odpověděli postavení, také i zkušenosti. A učitele napsali 2 respondenti.

Tabulka 2: Mít autoritu znamená

Pořadí	Mít autoritu znamená	Četnost
1.	Být respektován	69
2.	Být uznáván	17
3.	Mít moc	14
4.	Moci rozhodovat	9
5.	Ovlivňovat druhé	8
6.	Uplatňovat své názory	6
7.	Být pro druhé vzorem	5
8.	Mít podřízené	4
9.	Ovládat lidi	3
10. – 11.	Být oblíben	2
10. – 11.	Být akceptován	2

Zdroj: Vlastní výzkum

U této otázky se 126 respondentů vyjadřovalo k tomu, co znamená mít autoritu. U 69 respondentů mít autoritu znamená být respektován. V 17 odpovědích se objevilo být uznáván. 14 respondentů napsalo mít moc, 9 respondentů moci rozhodovat, 8 respondentů ovlivňovat druhé. Uplatňovat své názory vyplnilo do dotazníku 6 respondentů, být pro druhé vzorem 5 respondentů. 4 odpovědi zněly mít podřízené, 3 odpovědi ovládat lidi. 2 respondenti se shodli v odpovědi být oblíben a taktéž na odpovědi být akceptován.

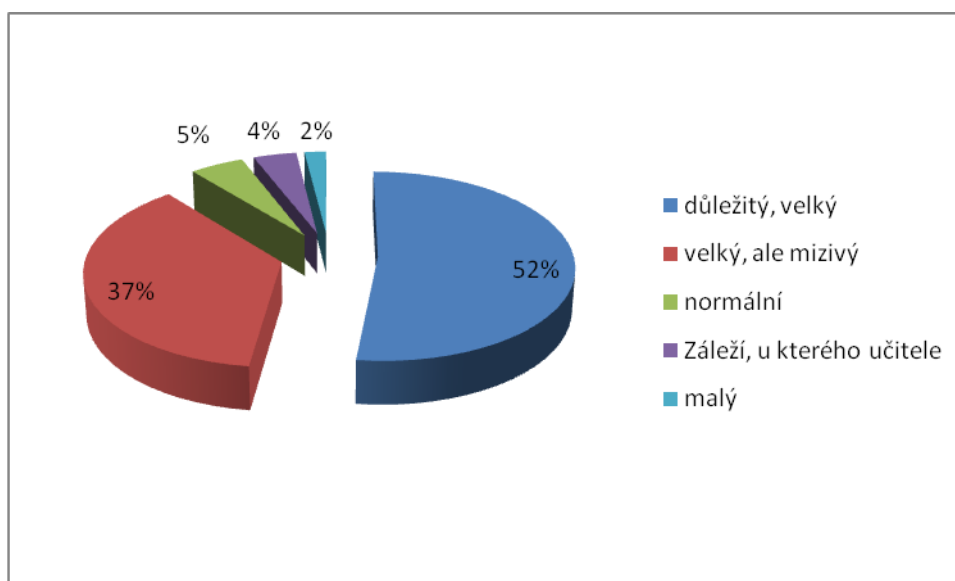
Tabulka 3: Předpoklady přirozené autority

Pořadí	Předpoklady	Četnost
1.	intelligence	28
2.	charisma	19
3.	zdravé sebevědomí	15
4.	osobnost	14
5.	charakter	12
6.	respekt	10
7.	zkušenost	9
8.	odborník	7
9.	přirozenost	6
10.	schopnost vést	5
11.	jednání	4
12. – 13.	osobnost	3
12. – 13.	slušnost	3
14. – 15.	nestrannost	2
14. – 15.	nezaujatost	2

Zdroj: Vlastní výzkum

126 respondentů v této otázce se mělo vyjádřit, co je podle nich předpokladem pro přirozenou autoritu. Takovýmto předpokladem pro 28 respondentů je intelligence. 19 respondentů odpovědělo charisma, 15 respondentů zdravé sebevědomí, 14 respondentů osobnost. Charakter se v odpovědích objevil celkem 12 – krát, respekt 10 – krát a zkušenost 9 – krát. 7 respondentů napsalo odborník, 6 respondentů přirozenost, 5 respondentů schopnost vést. Ve 4 odpovědích se objevilo jednání, ve 3 odpovědích osobnost a zároveň i slušnost. Nestrannost i nezaujatost se objevila v dotaznících u 2 respondentů.

Graf 1: Význam autority učitele v současné škole

Ze 126 respondentů (100%) si 66 respondentů (52%) myslí, že význam autority učitele v současné škole je důležitý, velký. 46 respondentů (37%) odpovědělo velký, ale mizivý, 6 respondentů normální, 5 respondentů (4%) záleží, u kterého učitele a 3 respondenti (2%) se rozhodli pro odpověď malý.

Tabulka 4: Pořadí, na kterém se zakládá učitelova autorita

Pořadí	Základ autority
1.	mravní síla a pevnost charakteru
2.	vědomosti a odborné znalosti
3.	pedagogické a didaktické dovednosti
4.	důslednosti jednání
5.	partnerský vztah ke studentům
6.	společenský status
7.	pozice v hierarchii školy
8.	role učitele v instituci zvané škola
9.	charisma

Zdroj: Vlastní výzkum

V této otázce 126 respondentů přiřadilo k jednotlivé položce pořadí od 1 (nejvýznamnější po nejméně významnou). Jako nejvýznamnější položka, na které se zakládá učitelova autorita, vyšla mravní síla a pevnost charakteru. V pořadí jako 2. vyšly vědomosti a odborné znalosti, jako 3. pedagogické a didaktické dovednosti. Důslednosti jednání se umístily jako 4. nejvýznamnější. Respondenti jako 5. určili partnerský vztah ke studentům, 6. společenský status, 7. pozice v hierarchii školy a 8. role učitele v instituci zvané škola. Charisma vypsali do volné kolonky v dotazníku 1 respondent.

Tabulka 5: Žebříček vlastností, které spoluvytvářejí (jsou základní pro) autoritu učitele

Pořadí	Vlastnost	Četnost
1.	znalosti, odbornost	48
2.	spravedlnost	37
3	charakter	31
4.	komunikace	28
5.	inteligence	25
6. – 7.	důslednost	24
6. – 7.	moudrost	24
8.	jednání	23
9.	zdravé sebevědomí	19
10.	zkušenost	18
11.	vzdělanost	17
12. – 13.	respekt	15
12. – 13.	asertivita	15
14.	vstřícnost	13
15.	smysl pro humor	12

Zdroj: Vlastní výzkum

V této otázce vypsalo 126 respondentů 5 vlastností, které spoluvytvářejí (jsou základní pro) autoritu učitele. Znalost, odbornost byla napsána 48 respondenty jako nejčastější vlastnost. V 37 odpovědích se objevila spravedlnost. 31 respondentů dále odpovědělo charakter, 28 respondentů komunikace, 25 respondentů inteligence. Stejně tak jako důslednost, napsalo 24 respondentů i moudrost. Ve 23 odpovědích se objevilo jednání, v 19 odpovědích zdravé sebevědomí. 18 respondentů napsalo zkušenost, 17 respondentů vzdělanost. V 15 dotaznících se objevil respekt a stejně tak i asertivita. Vstřícnost napsalo 13 respondentů a smysl pro humor 12 respondentů.

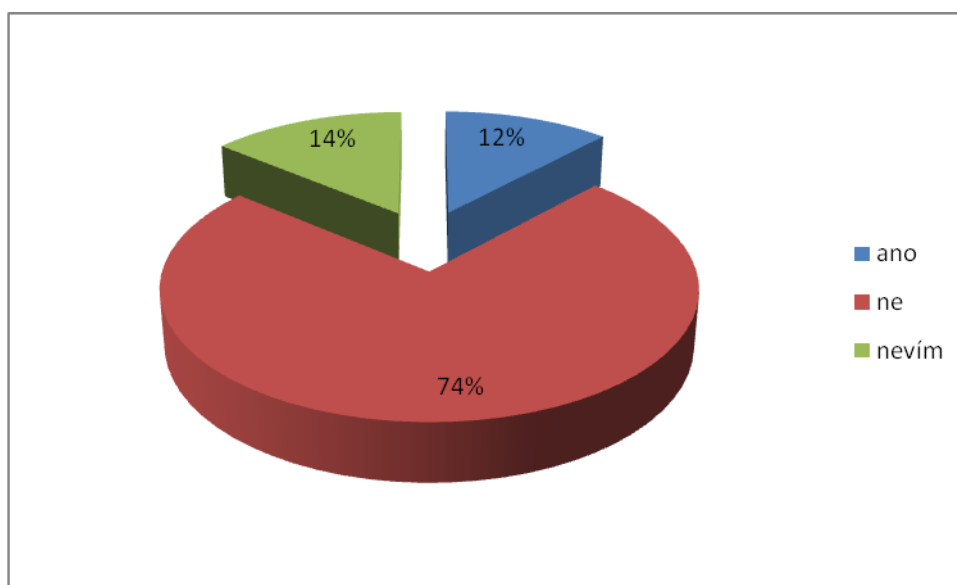
Tabulka: 6 Žebříček vlastností, které autoritu učitele oslabují

Pořadí	Vlastnost	Četnost
1.	neznalosti	53
2.	povýšenost, nadřazenost	51
3.	nespravedlnost	28
4.	arogance	25
5.	výbušnost, netrpělivost	21
6.	lhostejnost	20
7.	nízké sebevědomí	18
8.	špatná komunikace	16
9.	monotónnost, tichý hlas	14
10.	nerozhodnost	13
11.	nezásadovost	12
12.	neochota	11
13. - 14	nedůslednost	10
13. – 14.	nespolehlivost	10
15.	zaujatost	8

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka, ve které 126 respondentů mělo vypsát 5 vlastností, které autoritu učitele oslabují. Jako nejčastější vlastnost byla napsána 53 respondenty neznalost. V 51 odpovědích se objevila povýšenost, nadřazenost. 28 respondentů dále odpovědělo nespravedlnost, 25 respondentů arogance, 21 respondentů výbušnost, netrpělivost, 20 respondentů lhostejnost a 18 respondentů nízké sebevědomí. V 16 odpovědích byla napsána špatná komunikace. Ve 14 dotaznících se objevila monotónnost, tichý hlas. 13 respondentů napsalo nerozhodnost, 12 respondentů nezásadovost a 11 respondentů neochota. 10x se objevily v odpovědích nedůslednost a nespolehlivost. Zaujatost napsalo 8 respondentů.

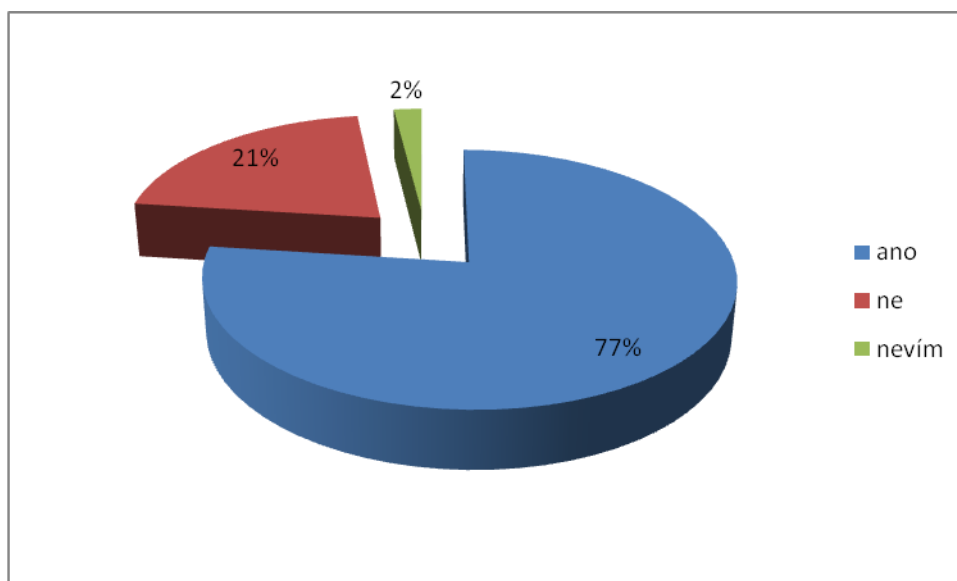
Graf 2: Dobrý pedagog bez autority

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 126 dotazovaných respondentů (100%) odpovědělo 15 respondentů (12%) na otázku, zda může být učitel dobrým pedagogem bez autority, ano. 93 respondentů (74%) zaškrtnulo odpověď ne a 18 respondentů (14%) nevím.

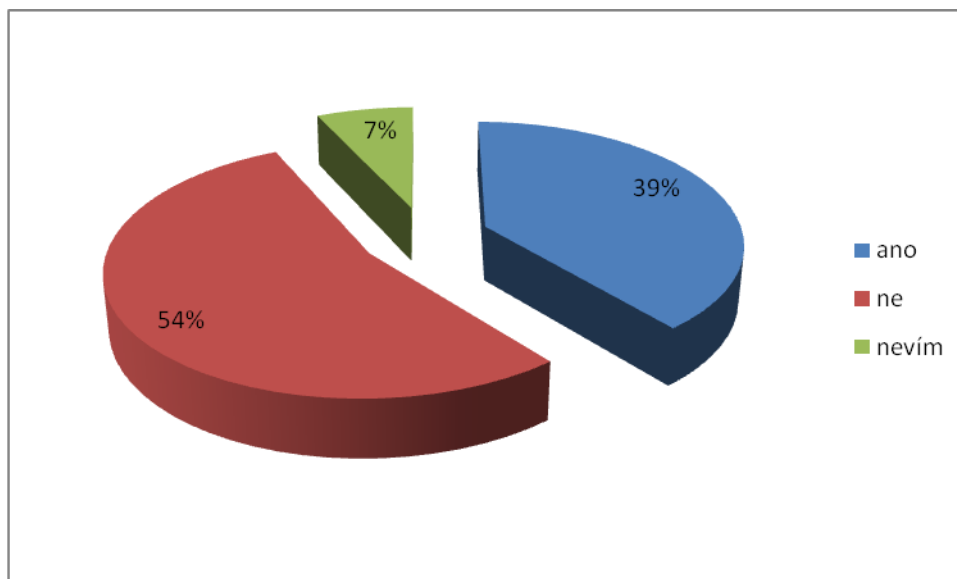
Graf 3: Udržování a obnovování autority učitele

Zdroj: Vlastní výzkum

Na otázku, zda si myslí, že je třeba stále udržovat a obnovovat autoritu učitele, odpovědělo z celkového počtu 126 respondentů (100%) 97 respondentů (77%) ano, 26 respondentů (21%) ne a 3 respondenti (2%) nevím.

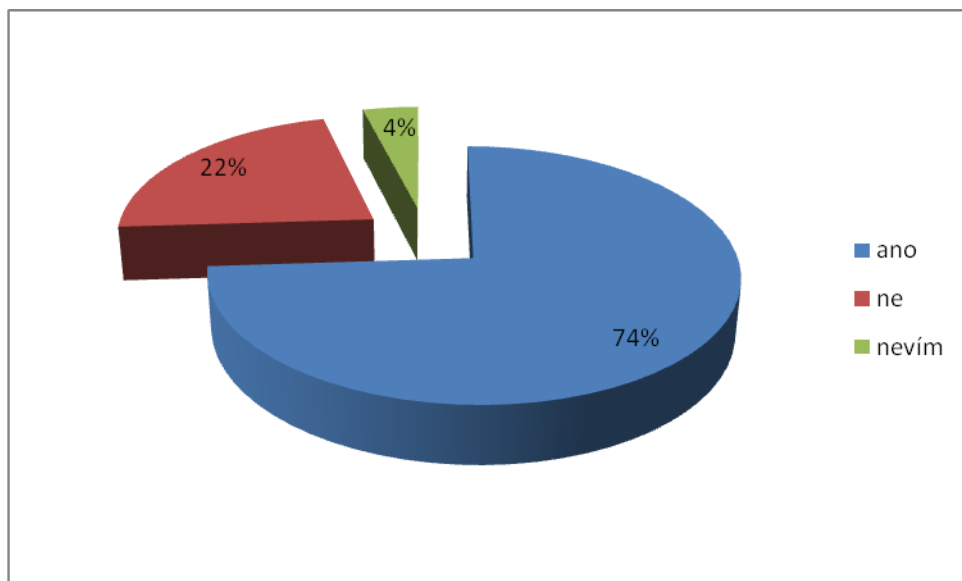
Graf 4: Autorita jako vlastnost

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 126 dotazovaných respondentů (100%) vnímá autoritu jako vlastnost 49 respondentů (39%). 68 respondentů (54%) odpovědělo, že ne a 9 respondentů (7%) nevím.

Graf 5: Autorita jako vztah mezi pedagogem a studentem

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 126 respondentů (100%) si 93 respondentů (74%) myslí, že autorita je vztah mezi pedagogem a studentem. 28 respondentů (22%) odpovědělo ne a 5 respondentů (4%) se rozhodli pro odpověď, že nevědí.

5. DISKUZE

Cílem bakalářské práce bylo zjistit a analyzovat rozdíly hodnocení autority učitelů ze strany vysokoškolských studentů a popsat klíčové zdroje autority vysokoškolského učitele. Dotazník byl pomyslně rozdělen na dva okruhy otázek. Otázky č. 1 až 3 byly zaměřeny na pojem autorita obecně. Otázky č. 4 až 11 řešily problematiku autority ve škole. Otázka č. 1 se ptala na to, co napadne respondenta při slově „autorita“. Otázka č. 2 zjišťovala, co znamená, když se o někom řekne, že má autoritu. Otázka č. 3 byla zaměřena na předpoklady přirozené autority. V otázce č. 4 se zkoumalo jaký význam má autorita v současné škole. U otázky č. 5 se zjišťovalo, na čem se zakládá učitelova autorita. Otázka č. 6 se ptala na pět vlastností, které spoluvytvářejí (jsou základní pro) autoritu učitele. Otázka č. 7 se zase ptala na pět vlastností, které autoritu učitele oslabují. V otázce č. 8 se zkoumalo, zda může být učitel dobrým pedagogem bez autority. Otázka č. 9 se ptala, jestli je třeba autoritu učitele neustále udržovat a obnovovat. Otázka č. 10 zkoumala vnímání autority jako vlastnosti. Závěrečná otázka č. 11 zjišťovala vnímání autority jako vztah mezi pedagogem a studentem.

K hypotéze H1: Studenti jsou schopni reflektovat svůj vztah k učitelům i problematiku jejich autority, se vztahovaly otázky č. 5, 6 a 7.

K hypotéze H2: Studenti považují autoritu pedagoga ve škole za důležitou, se vztahovala otázka č. 4. V souvislosti s touto hypotézou byla stanovena následující kritéria: nadpoloviční většina – více jak 50% odpovědí.

Otázka č. 1 (tabulka 1) zjišťovala, co se vybaví osloveným respondentům při slově „autorita“. 36 respondentů se shodlo na slově respekt. 24 respondentů napsalo moc, 13 respondentů vůdce, 12 respondentů úcta, 10 respondentů uznávanost. Odborník i vzdělanost odpovědělo 9 respondentů. 7 respondentů do dotazníku vyplnilo inteligence, 4 respondenti rodiče, stejně tak i nadřazenost, osobnost a dominanci. 3 respondenti odpověděli postavení, také i zkušenosti. A učitele napsali 2 respondenti. Z Výzkumu vyplývá, že respekt je nejčastější spojitost, která se vybaví ke slově autorita.

Otázka č. 2 (tabulka 2) zjišťovala, co znamená, když se o někom řekne, že má autoritu. U 69 respondentů mít autoritu znamená být respektován. V 17 odpovědích se objevilo

být uznáván. 14 respondentů napsalo mít moc, 9 respondentů moci rozhodovat, 8 respondentů ovlivňovat druhé. Uplatňovat své názory vyplnilo do dotazníku 6 respondentů, být pro druhé vzorem 5 respondentů. 4 odpovědi zněly mít podřízené, 3 odpovědi ovládat lidi. 2 respondenti se shodli v odpovědi být oblíben a také na odpovědi být akceptován. Z Výzkumu vyplývá, že mít autoritu znamená mít hlavně respekt, což se shoduje s výsledkem u otázky č. 1.

V otázce č. 3 (tabulka 3) se mělo 126 respondentů vyjádřit, co je podle nich předpokladem pro přirozenou autoritu. Takovýmto předpokladem pro 28 respondentů je inteligence. 19 respondentů odpovědělo charisma, 15 respondentů zdravé sebevědomí, 14 respondentů osobnost. Charakter se v odpovědích objevil celkem 12 – krát, respekt 10 – krát a zkušenost 9 – krát. 7 respondentů napsalo odborník, 6 respondentů přirozenost, 5 respondentů schopnost vést. Ve 4 odpovědích se objevilo jednání, ve 3 odpovědích osobnost a zároveň i slušnost. Neutrannost i nezaujatost se objevila v dotaznících u 2 respondentů. Z Výzkumu vyplývá, že inteligence je největším předpokladem pro přirozenou autoritu.

Otázka č. 4 (graf 1) se ptala, jaký význam má autorita v současné škole. Ze 126 respondentů (100%) si 66 respondentů (52%) myslí, že význam autority učitele v současné škole je důležitý, velký. 46 respondentů (37%) odpovědělo velký, ale mizivý, 6 respondentů normální, 5 respondentů (4%) záleží, u kterého učitele a 3 respondenti (2%) se rozhodli pro odpověď malý. Z Výzkumu vyplývá, že pro respondenty má stále velký význam, i když bohužel pro mnohé respondenty se autorita ze škol vytrácí.

U otázky č. 5 (tabulka 4) se zjišťovalo, na čem se zakládá učitelova autorita. V této otázce 126 respondentů přiřadilo k jednotlivé položce číslici od 1(nejvýznamnější po nejméně významnou), popř. doplní sami. Jako nejvýznamnější položka, na které se zakládá učitelova autorita, vyšla mravní síla a pevnost charakteru. V pořadí jako 2. vyšly vědomosti a odborné znalosti, jako 3. pedagogické a didaktické dovednosti. Důslednosti jednání se umístily jako 4. nejvýznamnější. Respondenti jako 5. určili partnerský vztah ke studentům, 6. společenský status, 7. pozice v hierarchii školy a 8. role učitele v instituci zvané škola. Charisma vypsali do volné kolonky v dotazníku 1 respondent. Ve srovnání s literaturou (Dobal J.) se výsledek výzkumu liší jen v 2. a 3. pořadí.

V otázce č. 6 (tabulka 5) vypsalo 126 respondentů 5 vlastností, které spoluvytvářejí (jsou základní pro) autoritu učitele. Znalost, odbornost byla napsána 48 respondenty jako nejčastější vlastnost. V 37 odpovědích se objevila spravedlnost. 31 respondentů dále odpovědělo charakter, 28 respondentů komunikace, 25 respondentů inteligence. Stejně tak jako důslednost, napsalo 24 respondentů i moudrost. Ve 23 odpovědích se objevilo jednání, v 19 odpovědích zdravé sebevědomí. 18 respondentů napsalo zkušenost, 17 respondentů vzdělanost. V 15 dotaznících se objevil respekt a stejně tak i asertivita. Vstřícnost napsalo 13 respondentů a smysl pro humor 12 respondentů. Z výzkumu vyplývá, že nejčastější vlastnosti pro základ autority jsou znalosti a odbornost, což se shoduje s literaturou (Dobal J.).

Otázka č. 7 (tabulka 6), ve které 126 respondentů mělo vypsát 5 vlastností, které autoritu učitele oslabují. Jako nejčastější vlastnost byla napsána 53 respondenty neznalost. V 51 odpovědích se objevila povýšenost, nadřazenost. 28 respondentů dále odpovědělo nespravedlnost, 25 respondentů arogance, 21 respondentů výbušnost, netrpělivost, 20 respondentů lhostejnost a 18 respondentů nízké sebevědomí. V 16 odpovědích byla napsána špatná komunikace. Ve 14 dotaznících se objevila monotónnost, tichý hlas. 13 respondentů napsalo nerozhodnost, 12 respondentů nezásadovost a 11 respondentů neochota. 10x se objevily v odpovědích nedůslednost a nespolehlivost. Zaujatost napsalo 8 respondentů. Nejčastější vlastnost je neznalost, což se opět shoduje s literaturou (Dobal J.).

Otázka č. 8 (graf 2) zkoumal, zda může být učitel dobrým pedagogem bez autority. Ze 126 dotazovaných respondentů (100%) odpovědělo 15 respondentů (12%) na otázku, zda může být učitel dobrým pedagogem bez autority, ano. 93 respondentů (74%) zaškrtnulo odpověď ne a 18 respondentů (14%) nevím. Z výzkumu tedy vyplývá, že ne.

Otázka č. 9 (graf 8) se ptala, jestli je třeba autoritu učitele neustále udržovat a obnovovat. Z celkového počtu 126 respondentů (100%) 97 respondentů (77%) ano, 26 respondentů (21%) ne a 3 respondenti (2%) nevím. Z výzkumu vyplývá, že autorita se má neustále udržovat a obnovovat.

Otázka č. 10 (graf 9) zkoumala vnímání autority jako vlastnosti. Ze 126 dotazovaných respondentů (100%) vnímá autoritu jako vlastnost 49 respondentů (39%).

68 respondentů (54%) odpovědělo, že ne a 9 respondentů (7%) nevím. Z výzkumu vyplývá, že autorita není vnímána jako vlastnost. Myslím si, že právě jedním z předpokladů k získání autority jsou osobnostní vlastnosti, ale nikoli, že autorita je vlastost.

Poslední otázka č. 11 zjišťovala vnímání autority jako vztah mezi pedagogem a studentem. Ze 126 respondentů (100%) si 93 respondentů (74%) myslí, že autorita je vztah mezi pedagogem a studentem. 28 respondentů (22%) odpovědělo ne a 5 respondentů (4%) se rozhodli pro odpověď, že nevědí. Z výzkumu tedy vyplývá, že autorita je vnímána jako vztah mezi pedagogem a studentem.

6. ZÁVĚR

Na utváření autority vysokoškolského učitele má vliv řada činitelů. Učitel získává autoritu na základě mravní síly a charakteru, vysoké úrovně odborných i metodických vědomostí a dovedností, na základě didaktických, organizačních schopností, taktního jednání apod. Jedním z předpokladů k získání autority jsou osobnostní vlastnosti.

Před zpracováním výzkumu byly zvoleny dva cíle. Prvním cílem bylo zjistit a analyzovat rozdíly hodnocení autority učitelů ze strany vysokoškolských studentů. Tento cíl byl naplněn pomocí dotazníkového šetření, kde byly zmíněny otázky, které měly zjistit, jak studenti hodnotí autoritu vysokoškolských učitelů. Druhým cílem bylo popsat klíčové zdroje autority vysokoškolského učitele. Tento cíl byl také naplněn pomocí otázek, které byly kladeny v dotazníkovém šetření.

Pro dosažení vytčených cílů byly stanoveny dvě hypotézy. První hypotéza předpokládala, že studenti jsou schopni reflektovat svůj vztah k učitelům i problematiku jejich autority. Tato hypotéza byla potvrzena. Pro získání více informací, byly kladeny otevřené otázky. V dotaznících odpovídali respondenti dle svých vlastních zkušeností a názorů. Většina respondentů vnímá autoritu jako vztah mezi pedagogem a studentem a myslí si, že je ji třeba stále udržovat a obnovovat. Stejně tak si myslí, že učitel bez autority nemůže být dobrým pedagogem. Druhá hypotéza, která předpokládala, že studenti považují autoritu pedagoga ve škole za důležitou, byla potvrzena. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že pro respondenty autorita pedagoga ve škole má stále velký význam, i když bohužel pro mnohé respondenty se autorita ze škol vytrácí.

Na základě zjištěných výsledků je možné tuto práci využít jako vhodný doplňující materiál týkající se výuky budoucích vysokoškolských učitelů nebo jako určitá zpětná vazba pro stávající učitele.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. DOBAL, Jakub.: Pojetí autority pedagoga z pohledu učitele gymnázia.
In: *Autorita ve výchově*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3
2. DVOŘÁKOVÁ, Hana. Hodnocení ve vyučování. In *Pedagogika pro učitele*. 2.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
3. HARTL, Pavel – HARTLOVÁ, Helena. *Velký pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2010. 796 s. ISBN 978-80-7367-686-5
4. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3
5. HRABAL, Vladimír. *Sociální psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0436-1
6. KASÍKOVÁ, Hana – VALIŠOVÁ, Alena. *Pedagogické otázky současnosti*. Praha: ISV, 1994. ISBN 80-85866-05-6
7. KOLÁŘ, Zdeněk. Hledání modernizace vyučování, spojené s obnovením respektu k autoritě. In *Autorita ve výchově*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3
8. KOLÁŘ, Zdeněk – VALIŠOVÁ, Alena. *Analýza ve vyučování*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 232 s. ISBN 978-80-247-2857-5
9. KOŤA, Jaroslav. Pedagogika a její vědní profil. In *Pedagogika pro učitele*. 2.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
10. KOŤA, Jaroslav. Učitelství jako povolání. In *Pedagogika pro učitele*. 2.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
11. KUČEROVÁ, Stanislava. Problém vztahu autority, hodnot a ideálů pohledem současné mládeže. In *Autorita ve výchově*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3
12. MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologická charakteristika osobnosti*. 2.vyd. Praha: Karolinum, 2007. 273 s. ISBN 978-80-246-1304-8
13. NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie organizace*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005. 228 s. ISBN 80-247-0577-X

14. NOVOTNÝ, Petr.: Metodologické otázky zkoumání autority.
In: *Autorita ve výchově*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3
15. PAŘÍZEK, Vlastimil. Autorita školy jako instituce. In *Autorita ve výchově*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-
16. PAŘÍZEK, Vlastimil. *Učitel v nezvyklé životní situaci*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-23897-1
17. PETTY, G. *Moderní vyučování*. 5.vyd. Praha: Portál, 2008. 380 s. ISBN 978-80-7367-427-4
18. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3.vyd. Praha: Portál, 2005. 481 s. ISBN 80-7367-047-X
19. PRŮCHA, Jan. Učitel: Současné poznatky o profesi. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. 154 s. ISBN 80-7178-621-7
20. ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. 1.vyd. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6
21. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2.vyd. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5
22. SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2.vyd. Praha: Grada, 2007. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7
23. TELCOVÁ, Jana. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s. Brno, 2002. ISBN 80-8656-13-X
24. UHLÍŘOVÁ, Jana. Středoškolský student a jeho názory na kázeň a autoritu. In *Autorita ve výchově*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3
25. VACÍNOVÁ, Marie – TRPIŠOVSKÁ, Dobromila – FARKOVÁ, Marie. *Psychologie*. 2.vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-008-2
26. VALENTA, Josef. Komplexní rozvoj osobnosti žáka ve vyučování. *Pedagogika pro učitele*. 2.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
27. VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4

28. VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999.
ISBN 80-7184-857-3
29. VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-2282-5
30. VALIŠOVÁ, Alena - KASÍKOVÁ, Hana. *Pedagogika pro učitele*. 2.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
31. VÁŇOVÁ, Růžena. Vzdělávání učitelů v českých zemích. In *Pedagogika pro učitele*. 2.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
32. VONKONÁ, Hana. Organizační formy vyučování. In *Pedagogika pro učitele*. 2.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9
33. VÝROT, Jozef - RUISEL Imrich. *Kapitoly z psychologie osobnosti*. 1.vyd. Bratislava: Veda, 2000. 282 s. ISBN 80-224-0622-8
34. VÝROT, Jozef - RUISEL Imrich. *Sociální psychologie*. 2.vyd. Praha: Grada, 2008. 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Autorita

Vysokoškolský učitel

Student

Hodnocení

9. PŘÍLOHY

Příloha 1 – dotazník

Příloha 1: dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Petra Polášková a studuji na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích obor Rehabilitačně psychosociální péče. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma *Zdroje autority vysokoškolského učitele v rámci procesu edukace*. K tomuto účelu slouží i dotazník, který se Vám právě dostal do ruky. Je zcela anonymní, Vaše odpovědi budou statisticky vyhodnoceny a zahrnuty do výzkumné části mé práce.

Odpověď, která je Vám nejbližší, u každé otázky, prosím, zaškrtněte, popřípadě doplňte, je-li v nabídce tato možnost.

Děkuji Vám za spolupráci.

1. Co Vás napadá, když se řekne „autorita“?

.....

2. Mít autoritu znamená

3. Předpokladem přirozené autority je

4. Jaký význam má podle Vás autorita učitele v současné škole?

.....

5. Zakládá se učitelova autorita především na jeho (uved'te číslicí pořadí od 1 - nejvýznamnější položky k méně významným, popř. můžete sami doplnit):

- a) vědomostech a odborných znalostech,
- b) pedagogických a didaktických dovednostech,
- c) mravní síle a pevnosti charakteru,
- d) důslednosti jednání,
- e) společenskému statusu,
- f) partnerském vztahu ke studentům,
- g) pozici v hierarchii školy,
- h) roli učitele v instituci zvané škola,
- i)

6. Pokuste se napsat pět vlastností, které spoluvytvářejí (jsou základní pro) autoritu učitele:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

7. Pokuste se napsat pět vlastností, které autoritu učitele oslabují:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

8. Může být učitel dobrým pedagogem bez autority?

a) ano b) ne c) nevím

9. Je třeba autoritu učitele neustále udržovat a obnovovat?

a) ano b) ne c) nevím

10. Vnímáte autoritu jako vlastnost?

a) ano b) ne c) nevím

11. Vnímáte autoritu jako vztah mezi pedagogem a studentem?

a) ano b) ne c) nevím

Zdroj: Vlastní výzkum